

Міністерство освіти і науки України

Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра прикладної лінгвістики (№ 703)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

(підпис)

Доц. В. В. Рижкова
(ініціали та прізвище)

«13» червня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА ОBOB'ЯЗКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕРМІНОЗНАВСТВО

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: _____ 03 «Гуманітарні науки» _____
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: _____ 035 «Філологія» _____
(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: _____ Прикладна лінгвістика _____
(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Харків 2023 рік

Робоча програма навчальної дисципліни

Термінознавство

(назва дисципліни)

для студентів за спеціальністю
освітньою програмою
«13» червня 2023 р., 10 с.

035 «Філологія»
Прикладна лінгвістика

Розробник:

Гелетка М.Л., кандидат філологічних наук, доцент

(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від «13» червня 2023 р.

Завідувач кафедри прикладної лінгвістики   канд. філол. наук, доцент,
професор кафедри прикладної лінгвістики

(назва кафедри, науковий ступінь та вчене звання завідувача)

(підпис)

В.В. Рижкова

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки (спеціальність, спеціалізація), рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни (денна форма навчання)
Кількість кредитів: 6-й семестр – 3	Галузь знань 03 «Гуманітарні науки»	Обов'язкова
	Спеціальність 035 «Філологія»	
Кількість модулів: 6-й семестр – 2	Освітня програма «Прикладна лінгвістика»	Навчальний рік
Кількість змістових: 6-й семестр – 3		2023 / 2024
Індивідуальне завдання – за бажанням студентів		Семестр
Загальна кількість годин:		
6-й семестр – 32/90		6-й
		Лекції *
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: 6-й семестр: аудиторних –2 самостійної роботи здобувача –4...7	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	6-й – 16 годин
		Практичні, семінарські *
		6-й – 16 годин
		Самостійна робота
		6-й – 58 годин
		Вид контролю
		6-й – модульний контроль іспит

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:
для денної форми навчання – 32/58;

* Аудиторне навантаження може бути зменшене або збільшене на одну годину в залежності від розкладу занять.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета. Сформувати у студентів спеціальності «Прикладна лінгвістика» повні, глибокі та усвідомлені знання про термінознавство як особливу дисципліну, яка узагальнює досвід термінологічної роботи, сприяє створенню й удосконаленню термінологічних систем окремих дисциплін, виявляє риси, властиві будь-якому термінові, й відмежовуючи їх від тих, що є властивими термінам окремих термінологічних полів або термінів груп споріднених дисциплін.

Завдання. Систематизувати відомості про термін як головний поняттєвий елемент мови для спеціальних цілей; сформувати у студентів навички створення й перекладу термінів; навчити студентів класифікувати й аналізувати терміни та терміносполуки.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **компетентностей**:

ЗК6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел

ЗК10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ФК2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

ФК7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних фактів (термінологія), інтерпретації та перекладу тексту (залежно від обраної спеціалізації).

ФК8. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.

ФК10. Здатність здійснювати лінгвістичний та спеціальний філологічний (залежно від обраної спеціалізації) аналіз текстів різних стилів і жанрів, а саме: спеціальний філологічний (термінологічний) аналіз технічних текстів.

Програмні результати навчання:

ПРН 12. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.

ПРН 15. Здійснювати спеціальний філологічний (термінологічний) аналіз технічних текстів.

Міждисциплінарні зв'язки: загальне мовознавство, теорія і практика перекладу, англійська мова, українська мова, лінгвокраїнознавство, сучасні інформаційні технології в перекладі.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1

Змістовий модуль 1

Тема 1. Термінознавство як наука про термін. Об'єкт, предмет і завдання термінознавства як науки. Структура термінознавства. Історія термінознавства та місце, яке ця наука посідає серед наукових дисциплін. Термінознавство, лексикологія та когнітологія. Методологія термінознавства, власне термінознавчі й запозичені методи аналізу. Світові термінознавчі школи.

Тема 2. Форми існування мови. Поняття підмови. З історії мови науки.

Загальнонародна та літературна мови. Характерні риси літературної мови. Відмінності літературною мовою й мовами для певних цілей.

Поняття про мови для певних цілей. Характерні риси мов для певних цілей. Терміни й нетерміни в мові для певних цілей.

Професійне просторіччя. Причини виникнення професійних просторічч. Професійна фразеологія. Культура професійного мовлення.

Тема 3. Спеціальна лексика. Склад, об'єм та межі спеціальної лексики. Шляхи виникнення спеціальної лексики. Характерні риси спеціальної лексики.

Зв'язок одиниць спеціальної лексики із поняттям та іменованим об'єктом. Поняття наукового та технічного терміну, наукового, технічного й комерційного номену. Лінгвістичні особливості спеціальної лексики.

Тема 4. Термін як об'єкт термінознавства. Різні підходи до визначення терміну. Еволюція поглядів на термінологію як систему термінів і науку про термін. Історія поняття «термінознавство».

Проблема класифікації спеціальної лексики. Еволюція поглядів на професійну лексику. Три підходи до співвіднесення терміну та професійної лексики. Характерні риси професійної лексики. Проблема розрізнення термінів і професіоналізмів. Професійна й непрофесійна термінологія. Функції терміна. Проблема класифікації термінів. Підходи до класифікації термінів. Типи й класи термінів. Термінологічна типологія. Класифікація термінів за В.М. Лейчіком. Прототерміни, передтерміни, квазітерміни, терміноїди, псевдо терміни.

План змісту й план вираження терміну. Еволюція поглядів на план змісту й план вираження терміну. Поняття елементарного змісту терміну як семантичного компоненту семи в контексті машинного оброблення тексту.

Мотивування терміну. Поняття про правильно орієнтувальні, нейтральні та помилково орієнтувальні терміни. Метафора, метонімія й синекдоха як джерела мотивування термінів.

Поняття про терміноелемент. Різні підходи до трактування терміноелементів. Три шляхи виділення терміноелементів у складі терміну.

Структура терміну.

Іntenція та екстензія терміну.

Критерії оцінення терміну. Однозначність, системність і впровадженість терміну як головні критерії оцінення терміну.

Поняття про детермінологізацію. Стадії детермінологізації. Зміни, що їх зазнає термін під час детермінологізації.

Тема 5. Терміносистема як об'єкт термінознавства. Міжсистемне запозичення термінів. Напрямки розвитку термінології.

Поняття про терміносистему. Умови й етапи формування терміносистеми. Ознаки терміносистеми.

Модуль 2

Змістовий модуль 2

Тема 6. Створення нових термінів. Способи побудови термінів. Різні підходи до створення термінів.

Побудова термінів шляхом використання внутрішніх ресурсів мови. Багатозначність та омонімія загальнолітературних слів і термінів як джерело нових термінів. Дери́вація термінів.

Побудова термінів шляхом прямого запозичення. Повне й часткове пряме запозичення. Асиміляція термінів. Поняття про кальку. Типи кальок. Вплив запозичених термінів на національну мову і національної мови на запозичений термін. Різні погляди на мовних склад термінологій.

Запозичення термінів із класичних мов в українську. Англо-українські запозичення. Запозичення з романських і слов'янських мов в українську. Запозичення зі східних мов в українську. Японсько-українські та китайсько-українські запозичення. Запозичення з української мови у мови народів Європи.

Інші способи побудови термінів. Ви́гадування штучних слів як джерело терміну.

Тема 7. Переклад термінів. Поняття про переклад.

Поняття про міжмовні перекладні лексичні відповідники. Типи перекладних відповідників. Класифікація перекладних лексичних відповідників за характером функціонування та способом перекладу.

Поняття про реалію. Типи реалій. Способи перекладу реалій. Транс кодування та перифрастичний переклад як основні способи перекладу реалій. Транслітерування й транскрибування. Правила перекладу реалій.

Структура англійського терміну. Переклад англійських термінів і термінологічних іменних груп.

Переклад дефісних конструкцій.

Скорочення в системі термінів. Типи скорочень. Порядок дешифрування скорень. Основні способи перекладу.

Тема 8. Розвиток української термінології та термінографії. Термінологічне планування. Термінологічне планування. Термінологічна модернізація як сукупність заходів по створенню нових термінів. Поняття про псевдомодернізацію.

Термінологічна стандартизація як один з головних аспектів термінологічного планування. Етапи стандартизації. Уніфікація як систематизування термінів. Етапи уніфікації. Рівні термінологічної стандартизації.

Методичні рекомендації до побудови та стандартизації термінів.

Термінологічне планування в Радянському Союзі.

Історія українського термінознавства й термінографії. Українське термінознавство й термінографія у дорадянський і радянський періоди. Український термінологічний словник у незалежній Україні. Три тенденції української термінотворчої роботи.

Типи термінологічних словників.

4. Структура навчальної дисципліни

Семестр 3.6					
Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	У тому числі			
л		п	лаб	с.р.	
1	2	3	4	5	6
Модуль 1					
Змістовий модуль 1					
Тема 1. Термінознавство як наука про термін.	9	2	2	–	5
Тема 2. Форми існування мови.	9	2	2	–	5
Тема 3. Спеціальна лексика.	10	2	2	–	6
Тема 4. Термін як об'єкт термінознавства.	12	2	2	–	8
Тема 5. Терміносистема як об'єкт термінознавства.	12	2	2	–	8
Разом за змістовим модулем 1	52	10	10	–	32
Модуль 2					
Змістовий модуль 2					
Тема 6. Створення нових термінів.	9	2	2	–	5
Тема 7. Переклад термінів.	10	2	2	–	6
Тема 8. Розвиток української термінології та термінографії.	9	2	2	–	5
Разом за змістовим модулем 2	28	6	6	–	16
Усього годин	90	16	16	–	58

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1	Не передбачено	1

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Джерел (базова)
1	2	3	
1	Математична термінологія.	2	[1; 4, 20-25]
2	Термінологія природничих наук.	2	[3; 4, 27-29]
3	Медична і біологічна термінологія.	2	[5; 4, 49-53]
4	Комп'ютерна термінологія.	2	[2; 4, 55-59]
5	Авіаційна й космічна термінологія.	2	[1; 2; 4, 60-66]
6	Запозичення термінів із класичних мов в українську. Англо-українські запозичення. Запозичення зі слов'янських мов в українську. Запозичення зі східних мов в українську.	2	[5; 4, 78-83]
7	Переклад реалій.	1	[1; 5; 4, 103-115]
8	Переклад термінів.	1	[2; 4, 123-129]
9	Переклад термінів (Закінчення).	2	[3; 4, 133-145]
	Разом	16	

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1	Не передбачено	1

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Джерела (базова)
1	2	5	
1	Світові термінознавчі школи.	5	[4, 20-25]
2	Культура професійного мовлення.	6	[4, 27-29]
3	Термінології програмування й комп'ютерного дизайну.	8	[4, 49-53]
4	Термінологія радіоелектроніки. Економічна термінологія.	8	[4, 55-59]
5	Термінологія менеджменту та управління персоналом.	5	[4, 60-66]
6	Психологічна термінологія й термінологія психолінгвістики.	5	[4, 78-83]
7	Термінологія філософії. Термінологія суспільно-політичних наук. Політична і соціологічна термінологія.	5	[4, 103-115]
8	Запозичення з романських мов в українську. Японсько-українські та китайсько-українські запозичення. Запозичення з української мови у мови народів Європи.	6	[4, 123-129]
9	Розвиток української термінології та термінографії. Термінологічне планування (поглиблення знань).	5	[4, 133-145]
	Разом	58	

9. Індивідуальні завдання (за бажанням студентів)

1. Скласти одномовний (українською або англійською мовами) тлумачний словник термінів на 50 одиниць у галузі знань за вибором студента, *або*
2. Скласти двомовний (українською або англійською мовами) перекладний словник термінів на 50 одиниць у галузі знань за вибором студента.

10. Методи навчання

1. За джерелами придбання знань – словесні: лекція (вступна, традиційна, проблемна, майстер-клас), бесіда (евристична), дискусія, рольова гра, робота з друкованими та інтернет-джерелами; наочні: ілюстрація, спостереження; практичні: вправа, лабораторна робота.
2. За характером пізнавальної діяльності тих, хто навчається – інформаційно-репродуктивний, репродуктивний, проблемне викладання, частково-пошуковий.
3. За логікою пізнання – індуктивний, дедуктивний, аналогій, вивідних знань.
4. Методи перевірки й оцінки знань, умінь, навичок: спостереження, усне опитування, контрольні роботи, програмований контроль, тестування (традиційне та машинне).

11. Методи контролю

1. Опитування.
2. Тестування.
3. Практичні вправи.

12. Методи контролю та рейтингова оцінка за дисципліною

12.1. Розподіл балів, які отримують здобувачі (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне завдання	Кількість завдань	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Виконання практичного завдання	0...10	3	0...30
Модульний контроль	0...20	1	0...20
Змістовний модуль 2			
Виконання практичного завдання	0...10	3	0...30
Модульний контроль	0...20	1	0...20
Всього за семестр			0...100

Здобувач вищої освіти, який склав усі модульні контролю (успішно атестований за їх результатами, тобто отримав підсумкову модульну оцінку 60 балів та вище), а також виконав усі види обов'язкових робіт, вважається таким, що склав семестровий контроль і за його згодою атестується підсумковою модульною оцінкою, в якості семестрової.

Здобувачі вищої освіти, які по закінченню навчальних тижнів семестру, тобто до початку семестрового контролю, здобули менше 60 балів, атестуються оцінкою «незадовільно» та вважаються такими, що мають академічну заборгованість і зобов'язані проходити процедуру семестрового контролю з метою ліквідації академічної заборгованості в період семестрового контролю та канікул, тобто до початку наступного семестру (умовою допущення до складання семестрового контролю є виконання усіх видів обов'язкових робіт, передбачених робочою програмою). В такому випадку здобувачі, які навчаються за державним замовленням не включаються до рейтингу на призначення академічної стипендії.

Іспит проводиться у разі відмови здобувача від балів поточного тестування за наявності допуску до іспиту (min 60 балів). За умови складання іспиту здобувач має можливість отримати максимум 100 балів, при цьому попередньо отримані бали за роботу в семестрі анулюються.

Білет для іспиту складається з 3-х питань: два теоретичних питання (по 25 балів кожне) та одне практичне (50 балів). Усього 100 балів.

12.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки: здобувач повинен знати:

- історія розвитку термінознавства як науки, його предмет, методи та структура;
- місце, яке термінознавство посідає у системі сучасних наук;
- місце й роль мови для певних потреб у структурі природної мови;
- основні теорії, концепції й погляди на поняття «термін»;
- теорії про взаємозв'язок між терміном та поняттям;
- механізми термінологізації та детермінологізації;
- вимоги до термінів та їх структури;
- етапи формування й функціонування терміносистем;
- ознаки терміносистеми;
- історія та сучасний стан української термінографії;
- перспективи розвитку термінознавства й термінографії в цілому й українських зокрема;

Необхідний обсяг умінь для одержання позитивної оцінки: здобувач повинен уміти:

- відрізнити термін від інших лексичних одиниць;
- розрізняти типи термінів;
- користуватися термінологічними (друкованими та електронними) словниками, тезаурусами й стандартами.

12.3 Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Задовільно (60-74). Здобувач отримує такі бали у разі виконання усіх практичних завдань та модульного контролю з оцінкою «задовільно». Має продемонструвати мінімум знань та умінь. Повинен мати уявлення про об'єкт, предмет та складові теорії дисципліни; мету та завдання курсу; Здобувач повинен уміти застосовувати знання з теорії на практиці.

Добре (75-89). Здобувач повинен виконати усі практичні завдання та модульний контроль на оцінку «добре». Повинен добре орієнтуватися і мати достатньо тверді знання стосовно основних понять курсу, сформульованих у програмі. Здобувач повинен уміти достатньо добре застосовувати знання з теорії; проводити на досить високому рівні різні види правки перекладеного тексту.

Відмінно (90-100). Здобувач повинен виконати усі практичні завдання та модульний контроль на оцінку «відмінно». Досконально знати теоретичний матеріал курсу, а також граматичні, лексичні, стилістичні та термінологічні проблеми перекладу; мову і стиль науково-технічної літератури, їх відмінність від художнього та розмовного стилів; норми стилів та жанрів. Здобувач повинен уміти на високому рівні застосовувати знання з теорії, проводити на високому рівні різні види перекладу тексту.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

13. Методичне забезпечення

Навчально-методичний комплекс дисципліни розміщений за адресою:

http://library.khai.edu/catalog?clear_all_params=0&mode=BookList&lang=ukr&caller_mode=KNMZ&disciplinesearch=yes&combiningAND=1&theme_cond=all_theme&is_ttp=0&knmz_doctype_list=0&qualificationlevel_list=0&search fld=&discipline_list=0&department_list=0&knowledgearea_list=0&speciality_knmz_list=27489&sillabus_list=0&responsibility fld=&action=subscribe&list_id=1&email та

<https://khai.edu.ua/education/osvitni-programi-i-komponenti/osvitni-programi-bakalavriv/filologiya/kortkij-opis-struktura-i-komponenti61/>

- Сторінка дисципліни знаходиться за посиланням:

<https://mentor.khai.edu/enrol/index.php?id=8384>

і включає в себе наступні *обов'язкові складові*:

- робочу програму дисципліни;
- розроблені Power Point презентації лекцій;
- навчальні матеріали для роботи під час семінарських занять;
- розроблені поточні, модульний та підсумковий тести;
- питання до проведення контрольних заходів;
- каталоги інформаційних ресурсів.

14. Рекомендована література

Базова

1. Вакуленко М.О. Сучасні проблеми термінології та української наукової термінографії / Максим Олегович Вакуленко. – Київ, 2019. – 69 с.
2. Д'яков А.С. Основи термінотворення : Семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А.С. Д'яков, Т.Р. Кияк, З.Б. Куделько. – К. : КМ Academia, 2016. – 218 с.
3. Павлова О. Українське зіставне термінознавство: сучасний стан і перспективи / Ольга Павлова // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2018. – № 890. – С. 15–19.
4. Термінологія: навчальний посібник [Текст] / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін; Д. В. Фурт, Л. А. Дмитрук. Кривий Ріг : [ДонНУЕТ], 2020. – 172 с.

Додаткова

1. Білодід О., Корнілов М., Нерознак С., Вакуленко М., Вакуленко О. Комп'ютерна програма “Українська латиниця” // Проблеми української науково-технічної термінології. Тези доповідей 4-ї Міжнародної наукової конференції. – Львів : Вид-во Держ. Ун-ту “Львівська політехніка”, 1996. – С. 75.
2. Сотнікова О.Б. Термінознавство: Навчальний посібник / Ольга Борисівна Сотнікова. – Х. : Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2008. – 47 с.
3. Єнікєєва С. М. Шляхи та способи утворення комп'ютерних термінів // Гуманітарний вісник. Серія: Іноземна філологія: Всеукр. зб. наук. пр. – Черкаси : ЧІТІ, 2001. – Число п'яте. – С. 144–146

15. Інформаційні ресурси

1. http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Wisnyk.htm – Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»
2. <http://www.batl.org.uk/> – Association for Terminology and Lexicography, UK
3. <http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського